

Teorije zarote o COVID-19 na slovenskem spletu

Conspiracy Theories on COVID-19 in Slovenian Digital Space

Kristina Radomirović Maček

1.01. Izvirni znanstveni članek
DOI 10.4312/svetovi.1.1.38-54

IZVLEČEK

Teorije zarote so pomemben model pripovedovalskega korpusa sodobnih skupnosti in obenem značilen družbeni pojav, neločljiv od digitalnih komunikacijskih kanalov. Kot so pokazale številne raziskave, je tradicija teorij zarote v Evropi zelo kompleksna in bogata, pri čemer se ob vsaki družbeni krizi v lokalnih skupnostih, regijah ali na posameznih kontinentih, pa tudi globalno, ponavljajo določeni tipi pripovedi, motivi in tropi, ki se integrirajo v nov družbeno-kulturni kontekst. Zato je potrebno sočasno sledenje podatkom s terena, ki lahko prispevajo k predvidevanju smeri razvoja teorij zarote v prihodnjih družbenih krizah. Medtem ko je bilo v slovenskem javnem prostoru v času pandemije objavljenih veliko prispevkov z različnih področij o vzponu teorij zarote in teoretičnih besedil o teorijah zarote, so umanjali konkretni podatki s terena. Kvantitativne in kvalitativne analize teorij zarote na terenu bi lahko dodatno podprle znanost v javnem dialogu in obenem podkrepile trud institucij v boju proti teorijam zarote ter podale bolj resnično sliko razmer na terenu.

KLJUČNE BESEDE: teorije zarote, Slovenija, COVID-19, spletna folklor , tipologija

ABSTRACT

Conspiracy theories are an important model of the narrative corpus of modern societies and a significant cultural phenomenon, closely linked to digital communication channels embedded in everyday life. Although the Slovenian public was not entirely without insight into the growth of conspiracy theories during the pandemic, we still do not have much systematic data from the field. Quantitative and qualitative analyses of a corpus of conspiracy theories could help to significantly raise awareness of the issue, show its local specificities, as well as provide the Slovenian public with a clearer picture of the nature of conspiracy theories. Many studies have shown that the tradition of conspiracy theories in Europe is rich and complex and only increases in times of crisis. At local, regional, continental, and even global levels, certain motifs, tropes, and storylines are revisited again and again. It is therefore necessary to follow the data from the field in order to predict and identify possible future narrative mechanisms of conspiracy theories.

KEYWORDS: conspiracy theories, Slovenia, COVID-19, internet folklore, typology

Epidemija COVID-19 se je začela konec leta 2019. To, kar se je sprva zdelo kot lokalna epidemija v oddaljeni Kitajski, se je zelo hitro razvilo v pandemijo ter posledično močno zaznamovalo naš vsakdan ter javno in zasebno življenje. V Sloveniji se je prvi uradni primer pojavil 5. marca 2020, čemur so sledili številni ukrepi zoper širjenje virusa. Posebna zdravstvena situacija svetovnih razsežnosti je takoj povzročila porajanje številnih fantastičnih pripovedi, govoric in lažnih novic, na koncu tudi teorij zarote, ki sicer od začetka množične uporabe spleta postajajo vidnejše in/ali doživljajo svoj vzpon (Stano 2020). Poleg gradiva, zbranega na spletu, ki bo predstavljeno v tem članku, so bile prve različice teorij zarote o COVID-19 zabeležene v ustnem prenosu in so na Inštitutu za slovensko narodopisje ZRC SAZU objavljene skupaj z digitalnim gradivom v Radomirovič Maček in Babič (2022). T. i. *newslore* o COVID-19 v Sloveniji je povzročil odziv številnih raziskovalcev, znanstvenih delavcev in drugih osebnosti na področju kulture in novinarstva:¹ v obliki kolumn, intervjujev ali analiz (Bezljaj 2020; Felc 2020; Mihajlovič 2020; Štefančič 2020; Zavratnik 2021; Zimić 2020; Zwitter 2020); v obliki javnih diskusij, medicinskih esejev (Čebašek-Travnik 2021) in intervjujev z zdravniki pa tudi teoretskih člankov (Vidmar Horvat 2021) ter raziskav s področja psihologije (Zelič idr. 2022) ali filozofskih člankov (Zupančič Žerdin 2022). Do zdaj še ni bila narejena popolna baza podatkov vseh teorij zarote, ki so se pojavljale v času pandemije COVID-19. Prav tako ni nobenega objavljenega pregleda tropov, motivov in tipov pripovedi, ki so se pojavljale v času pandemije.

V tem članku bom to vrzel skušala zapolniti na podlagi analize teorij zarote na temo COVID-19, ki sem jih zbirala na spletu (v skupinah na družbenih omrežjih, blogih, forumih in spletnih straneh organizacij, ki svoje delovanje utemeljujejo na pripovedovanju teorij zarote). Vse zbrano gradivo je nastalo v slovenskem jeziku, razen nekaj posameznih primerov, ki so povzeti iz srbsčine, hrvaščine ali bosanščine, a so se vseeno širile v skupinah, kjer prevladujejo govorci slovenščine. Opazovala sem skupaj devetnajst skupin na družbenih omrežjih, enajst blogov ali javno dostopnih profilov oseb, ki sem jih zaznala kot vplivneže, ter številne spletne strani, ki omogočajo komentiranje (npr. medijski portali) v časovnem obdobju od februarja 2020 do decembra 2021. Sistematično in sočasno zbiranje gradiva je bilo pomembno predvsem zaradi narave samega spleta, kjer povezave izginjajo, se komentarji brišejo, skupnosti spreminjajo svoja zanimanja in namene. Kot primer takšnih sprememb lahko omenimo, da se je ena od ključnih skupin za širjenje enot teorij zarote med pandemijo trikrat preimenovala. Prvotno je imela opis politične organizacije, potem opis združenih posameznikov v boju za resnico o COVID-19 in se na koncu razdelila v dve skupini. Ena od teh dveh je bila namenjena za ustvarjanje alternativnega informacijskega portala, druga pa je nadaljevala v smeri politične mobilizacije v kontekstu bližajočih se volitev.

1

V *newslore* (*news* (novice) + *folklore* (folklore)) štejemo različne folklorne oblike, ki se porajajo okrog govoric in pripovedovanja v senzacionalističnem stilu (ali škandala), in sicer šale, sodobne povedke, parodije, lažne novice, ponarejene fotografije, politične in komercialne izjave (Kalmre 2017: 9).

Preden predstavim gradivo, zbrano v času pandemije COVID-19, in delovno tipologijo različic pripovedi ter najpomembnejše motivne korpuse, je pomembno nekaj besed nameniti sami definiciji sodobnih teorij zarote in njihovi strukturi ter obenem pojasniti metodološki pristop raziskave. V nadaljevanju tega članka bom natančno definirala diskurz teorij zarote, ker ga je bilo nujno prepoznati med številnimi informacijami, ki so se med pandemijo razširjale na spletu med slovensko govorečim prebivalstvom. V zadnjem delu tega članka bosta predstavljena grafa, ki povzemata zbrano gradivo, in ki lahko predstavljata iztočnico za nadaljnje raziskave teorij zarote na slovenskem spletu.

K DEFINIRANJU PREDMETA RAZISKAVE: KAJ SO TEORIJE ZAROTE?

Teorije zarote se aktivno raziskuje od petdesetih let 20. stoletja naprej (Dentith 2018). Definicije teorij zarote so številne in se razlikujejo glede na pristope, metodologijo zbiranja gradiva, namene in interese raziskovalcev. Pri tem igrajo vlogo različni dejavniki, pri čemer je predvsem pomembno psihološko, zgodovinsko, politološko ali kulturološko znanstveno ozadje raziskovalcev (Robertson idr. 2018: 1). Če začnemo pri definiciji, da so teorije zarote »razlage zgodovinskih, sodobnih in prihodnjih dogodkov, ki so namensko usmerjeni s strani vplivnih in mogočnih posameznikov (t. i. konspiratorji), ki na skrivaj delujejo proti splošnemu dobremu« (Uscinski 2018: 3), zajamemo bistvo konspirativne pripovedi. Pri tem je jasno, da je osnova pripovedovanja teorij zarote v naslednji dihotomiji: a) zlobni konspirator(ji) (Bill Gates, satanisti, *Big Pharma*,) imajo določen cilj (čipirati, depopularizirati, podrediti itn.), ki je usmerjen proti splošnemu dobremu; b) ozaveščeni posamezniki razkrivajo ta namen in se proti njemu borijo. Teorije zarote se tako nedvomno razumejo kot pripovedi (Saltero 2021: 1; Zwierlein 2020: 543), ki so del konspirativnega diskurza. V središču pripovedovanja teorij zarote je soočanje nosilcev dveh agend (ena je agenda dobrih, razsvetljenih, druga pa agenda zlobnih), medtem ko je namen enega od njiju skriven. Majhna in skrita skupina ljudi (sic!), lahko tudi drugih bitij (včasih vesoljcev), v funkciji konspiratorjev ima posebno moč in namene, da s pomočjo manipulativnih dejanj povzroča slabo in zlo tistim, ki se tega ne zavedajo (Barkun 2003: 1–2). Na drugi strani so razsvetljeni posamezniki, ki izstopajo kot pripovedovalci in obenem aktivisti ter zastopajo *vox populi*.

Konspirativni diskurz, sicer v obliki retoričnega aparata, je opažen že v antiki (Pagàn 2020) ter se je porajal in izginjal do današnjega dne, pri čemer je bil najbolj prisoten v časih družbenih kriz. Tako je možno prepoznati določene tematske konfiguracije, narativne strukture in razlagalno logiko, kot tudi ponavljajoče se motive in trope, ter jim slediti skozi čas in prostor (Byford 2014: 90). To ponavljanje tropov in motivov pomeni, da so teorije zarote del folklorne in da imajo svojo tradicijo v sistemih folklornega izražanja. V sodobni folkloristiki se teorije zarote razumejo kot sorodne govoricam in sodobnim povedkam, ker se pripovedujejo s predpostavko resničnosti (Shahvasari idr. 2020: 3). Vezi med teorijami zarote in drugim folklornim žanrom – *govoricami* – se v zadnjem času tematizirajo bolj kot kadarkoli prej (Shahvasari idr. 2020: 3; Zwierlein 2020: 542).² Teorije zarote so npr. v sociologiji in socialni

psihologiji pogosto zamenjane s terminom 'govorica' (Astapova 2020: 392). Toda medtem ko govorice funkcionirajo po principu hitre in ekonomične izmenjave informacij v družbi (Dyrendal idr. 2018: 25), teorije zarote temeljijo na potrpežljivem zbiranju informacij in njihovi interpretaciji, pri čemer interpretacija dominira nad informacijami (Uscinski 2018). Govorice so podane v obliki izjave/trditve o resnici (Donovan 2015: 134; Dégh 2001: 84) ali neuradne zanimive zgodbe ter so lahko točne ali ne in se zelo hitro širijo. Pojavljajo se in izginjajo brez kontinuitete (razen v primerih, ko se razvijejo v sodobne povedke – več o tem v Dégh 2001), medtem ko nekaterim teorijam zarote lahko sledimo tudi v daleč v preteklost.

Barkun (2003) je odprl vprašanje žanrske povezanosti govoric in teorij zarote ter je na podlagi dejstva, da obe vrsti pripovedi temeljita na verjetju/verovanju, ugotovil, da zanihovalna narava govoric glede uradnega modela razlaganja sveta in institucionalnih trditev omogoča razvoj teorij zarote. Tako so teorije zarote pripovedni modeli, ki se trudijo nadomestiti ali zamenjati uradne modele razlaganja dogodkov. Govorice, povedke in teorije zarote lahko skupaj gradijo predstavo o alternativni resnici ter se pri tem med sabo podpirajo. V takšnih primerih že lahko govorimo o kompleksnih sistemih različnih oblik folklornega pripovedovanja, ki imajo v družbi enake funkcije. Teorije zarote v tem barvitnem kolažu največkrat igrajo vlogo v odpiranju »globalne perspektive«, medtem ko govorice in povedke temeljijo na lokalnih napetostih. Po drugi strani so šale, povedke, parodije, lažne novice in ponarejene fotografije, kot tudi teorije zarote, del *newsflora* (Kalmre 2017: 9). Notranja poetika vsake od omenjenih oblik lahko predstavlja segmente izgradnje svetovnega nazora določene skupnosti ali posameznika.

Medtem ko so govorice zelo kratke pogovorne oblike, ki jim lahko manjka narativnih elementov (Mullen 1972: 96), so teorije zarote izjemno narativne in se lahko opirajo na močne mitološke strukture (Marjanić 2016: 112). Mitološka struktura teorij zarote se utemeljuje v pripovedovanju o končni usodi sveta, vzponu junaka skozi boj med dobrim in zlim principom, na podlagi katerega se razvija cela vrsta dihotomij, kot so svetloba – tema, božansko (človeško) – diabolčno itn. Mitološkost teorij zarote je sicer posebna v tem, da namesto bogov in polbogov vključuje ljudi kot glavne protagoniste (Marjanić 2016: 120). Ob primerjalno-semiotični analizi mitov in teorij zarote je mogoče opaziti, da se mitološki model teorij zarote vendarle razlikuje od modela mitov v arhaičnih skupnostih. Nadalje so bistvo mitologije teorij zarote videli v tem, da se v njih »izvaja določeno ustvarjanje in organizacija pomenov, pri čemer se tragični dogodki ne zaznavajo kot proizvod nesrečnih okoliščin, temveč so posledica motivacije enega izvora, in sicer samega Zla« (Leone idr. 2020: 47).³

Nekateri avtorji gredo dlje in teorije zarote razumejo kot folklorni žanr, ki »temelji na paranoidni matrici in reflektira družbene nestrpnosti in strahove v obliki zgodbe«

2

Govorice so folklorne narativne oblike, ki so genetsko povezane s povedkami, verovanji/verjetji in zgodbami o osebnih izkušnjah ter se zelo hitro porajajo in izginjajo v ustnem prenosu in prostoru množičnih medijev (Dégh 2001: 84).

3

»Conspiracy theory [...] organises a specific kind of meaning-making that perceives tragic events not as a succession of unfortunate coincidences, but as motivated by one and the same original cause: Evil.« (Leone idr. 2020: 47).

(Marjanić 2016), pri čemer se lahko prepozna povezava med sodobno povedko in teorijo zarote. Sodobne povedke in govorice, ki govorijo o *modus operandi* slabih (zlobnih) ljudi, so najbližje teorijam zarote (Saltero 2021: 1). To, kar funkcije teorije zarote približa sodobnim povedkam, je vsekakor njihov razlagalni namen (Astapova 2020). Poleg razlagalne funkcije so točke podobnosti še njihova fluidnost in nekonsistentnost ter fragmentarnost v pripovednem kontekstu, kot tudi to, da vsebujejo dezinformacije, laži in prenašajo občutke paranoje (Astapova 2020: 393). Tako sodobna povedka kot teorija zarote imata lahko tudi politično funkcijo oz. kažeta na obstoječe družbene napetosti in prikrita strahove (Kalmre 2017: 7).

Posebej značilno za teorije zarote, ki se prenašajo ustno, je, da se v komunikaciji pojavljajo kot fragmenti, in ne kot zaključena pripoved (Astapova 2020: 392), zato so pogosto zamenljive z govoricami in povedkami, pri čemer se vse tri oblike folklornega izražanja srečujejo v konceptu pripovedi, v katero se verjame (ang. *belief narrative*, kot pri Dégh 1971). Tako kot zgodbe o bogovih, duhovih in drugih čudežnih bitjih tudi teorije zarote tematizirajo intuitivno izkušnjo srečevanja z dejanji teh entitet ali sledovi njihovih dejanj, pri čemer se, enako kot bitjem pri bajčnih povedkah (op. avt.), konspiratorjem pripisujejo nadnaravne moči in nehumana motivacija (Dyrendal idr. 2018: 37).

Da bi bilo popolnoma jasno, kaj pravzaprav so teorije zarote in kakšne so njihove družbene funkcije, se je treba ozreti še na definicije, ki temeljijo na psihološko-socioloških pristopih. Pelkmans in Machold pravita, da beseda »teorija« v besedni zvezi »teorija zarote« paradoksalno v splošni rabi pomeni nekaj, kar je verjetno laž oz. je nepreverjeno dejstvo, medtem ko se pri besedi »zarota« misli na mehanizem politične manipulacije (2011: 68). Pionirsko besedilo o sodobnih teorijah zarote Richarda Hofstadterja (1964) ima teorije zarote za močno politično orodje in jih umešča v kontekst političnega populizma. V sodobnejših raziskavah se teorije zarote razumejo tudi kot »smrtonosno politično orodje« (Girard 2020: 567) ali pa so konspirativni tropi tisti, na katerih je utemeljen politični populizem (Butter in Knight 2020: 1). Psihološko razumevanje teorij zarote odpira tudi hipotezo o tem, da so teorije zarote intelektualni konstrukti, zasnovani na »skrivnostnem znanju« in »lastni različici resnice« (Barkun 2003: 1–2). Konspirativni pogled na svet je bil tako pogosto razumljen kot določeno stanje oz. izbira posameznika. Posledično se številne zgodnje teorije o tem, kaj so teorije zarote, opirajo na koncepte paranoje, iracionalnega, impulzivnega in emotivnega mišljenja (o tem v Dentith 2018). Če pogledamo še sociološki vidik, so teorije zarote razumljene tudi kot pripovedi upora proti institucionalnim razlagam sveta, ki imajo lahko funkcijo družbenega korektiva (Uscinski 2018: 3). Imajo tudi ključno vlogo pri personalizaciji nevidnih dejavnikov in vzdržujejo raven kritičnosti v demokratičnih družbah.

Poleg pojma teorije zarote poznamo tudi pojem *konspiracizma* kot svetovnega nazona, v katerem je zarota videna kot motivacijska sila zgodovine (npr. Judi nadzorujejo svetovno bančništvo) (Barkun 2003: 3). Konspiracizem lahko tvori zarotniško (sub)kulturo, in sicer organizirane skupine posameznikov. V literaturi se pojavlja tudi termin »konspirativno verjetje/verovanje« (*conspiracy belief*), še posebej pri Barkunu (2003: 3), ki ga definira kot izjavo ali stališče, ki ni samo po sebi pripoved, temveč je bolj idejna enota, na podlagi katere se tvori pripoved zarote. Tretji termin, ki ga definira Barkun (2003: 4), je »konspirativna

pripoved« (*conspiracy narrative*); temu daje prednost pred terminom »konspirativno verjetje/verovanje«. Razlika med konspirativnim verjetjem/verovanjem in konspirativno pripovedjo je v stališču govorca do izrečenega. Konspirativno verjetje/verovanje je prepričanje, podano v obliki kratke izjave, ki zveni kot stališče, medtem ko je konspirativna pripoved ena od možnih razlag, in sicer ne nujno edina, v katero govorec verjame.

STRUKTURA TEORIJ ZAROTE: KAKO PREPOZNATI TEORIJE ZAROTE?

Teorije zarote kot razlagalne pripovedi uporabljajo različno gradivo, ki iz ozadja podpira, dopolnjuje ali gradi samo pripoved teorije zarote. Teorije zarote se referirajo na kontroverzne znanstvene raziskave, osebne pripovedi in anekdote, asociativno napotujejo na individualne in kolektivne spomine. Včasih je povod za poseganje po teoriji zarote ponarejen dokument, obenem se lahko sklicujejo na številne dekontekstualizirane in potvorjene podatke, v obliki prerokbe podajajo vizije (distopične) prihodnosti, povezave do nenavadnih fotografij ali video vsebin. To gradivo se povezuje v smiselno pripoved, ki kot takšna nasprotuje kaotičnosti sveta. Ta kolaž informacij različnih virov se oblikuje v logičnem sosledju vzrokov in posledic. Čeprav se teorije zarote skoraj nikoli ne morejo v celoti doreči, posamezniki v skupnosti skozi ponavljajoče se interakcije ponotranjajo »imanentno« pripoved, ki predstavlja povzetek te teorije zarote (Shahvasari idr. 2020: 3). Teorije zarote tako nimajo svojega začetka in konca, še posebej, če so podane v ustnem kontekstu. S svojo intertekstualno zmožnostjo gradijo kompleksne, med seboj povezane pripovedne mreže (Enders idr. 2021), v katerih se gradivo različnega tipa združuje v pripovedi in pri tem tvori smiselno razlagalno sosledje informacij.

Zunanja struktura teorij zarote kaže na lahkotno sprejemljivost različnih folklornih modelov pripovedovanja, kot so prerokbe (Wojcik 2003: 276), govornice, šale, memorati, memi, *gif*, forme bloga, statusi in komentarji na družbenih omrežjih (Panchenko 2016: 195). Najbolj znan zgodovinski primer intertekstualnega povezovanja fiktivnih besedil z diskurzom teorij zarote je vsekakor *Protokol sionskih modrecev* in njegovo ponotranjanje zarote o Judih v okvirih nacistične ideologije. Sicer intertekstualne vezi med leposlovjem in teorijami zarote odpirajo mehanizme preoblikovanja domišljjskega diskurza v faktično pripovedovanje, a je še bolj intenzivno povezovanje lažnih novic in teorij zarote. Za razliko od pripovedovalcev teorij zarot, ki lahko tudi verjamejo v samo pripoved, se ustvarjalci lažnih novic zavedajo, da ustvarjajo lažne informacije z namenom povzročanja zmede in mobilizacije ljudi zoper nasprotnike (Butter in Knight 2020: 2).

Poleg zunanje perspektive in povezovanja z drugimi oblikami folklornega pripovedovanja je pomembno spregovoriti še o *narativni strukturi teorij zarote*, pri čemer se le-ta lahko najboljše osvetli s semiotično-naratološke perspektive. Pri semiotičnem pristopu je ključno raziskovanje ustvarjanja modela znakov, ki se uporabljajo pri razlagi sveta in mu s tem dajejo smisel (Leone idr. 2020: 44). Na drugi strani je naratologija, ki pomaga, da s pomočjo imanentnega pristopa (iz notranjosti teksta) definiramo ne le strukturo pripovedi, pač pa

tudi odnos naratorja in *naraterja* do povedanega,⁴ retorične komponente teorij zarote (slog in mreženje pomenskih kodov), kot tudi diskurz teorij zarote. Teorija zarote razlaga zaporedje dogodkov (niz označevalcev) s pomočjo zarote kot označenca (Birchall 2006: 216–217; prim. Leone idr. 2020). Pripovedovalci teorij zarote vidijo vsakdanje trivialne dogodke kot znake zarote. Zgodovina in politika služita kot skladišče znakov, ki jih je treba vedno znova interpretirati in jim dodeljevati nove označence (Fenster 2008: 95). Izziv pri pripovedovanju teorij zarote ni samo v ustvarjanju senzacije, ampak tudi v oblikovanju in ustvarjanju smiselne pripovedi iz kaosa znakov; v zlaganju in organiziranju stvari na način, da potrdijo same sebe; v interpretaciji in povezovanju sledov (Zupančič Žerdin 2022). Teorije zarote so intelektualni konstrukti, modeli mišljenja, ki urejajo ta svet in obenem pripisujejo stvarjem, ljudem in dogodkom predstavo urejenosti (Barkun 2003: 1). Sovražniku ali t. i. konspiratorju se pripisujejo nasprotni lastnosti od tistih, ki jih določeni »Mi« razumejo kot naše pozitivne lastnosti. In kot sklepajo Leone, Madisson in Ventsel (2020: 50), »so naši problemi nastali zaradi njihovih dejanj, zato jih je treba odstraniti«. Dihotomije se nadalje ponotranjajo v pripoved na principu: svetloba – tema; nacionalizem – kozmopolitizem; prosperiteta kulture – kulturna katastrofa; poštenost – korupcija itn.

METODOLOGIJA

Medtem ko se raziskava teorij zarote na spletu razvija kot novo strokovno področje, je raziskav teorij zarote v množičnih medijih zelo veliko (Stano 2020: 1). Ključna razlika med raziskovanjem teorij zarote na spletu v odnosu do raziskovanja teorij zarote v ustnem prenosu in diskurzu množičnih medijev izhaja predvsem iz lastnosti in posebnosti digitalnega okolja. Nekateri od sodobnih pristopov k teorijam zarote vključujejo interdisciplinarne metode, ki temeljijo na socialni analitiki, digitalni etnografiji, analizi uporabniških poti in tudi na analizah družboslovnih velepodatkov (Caballero 2019; Shahsavari idr. 2020; Stano 2020; Varis 2019). Gradivo, ki bo predstavljeno v nadaljevanju tega članka, je bilo zbrano med februarjem 2020 in decembrom 2021 na različnih digitalnih platformah. Največ enot je bilo pridobljenih s Facebooka in Twitterja, z blogov vplivnežev teorij zarote, ki svoje pripovedovanje izvajajo v slovenščini, in s spletnih strani različnih organizacij, ki svoje delovanje utemeljujejo na ideologiji zarotništva. Zaradi etičnih razlogov ter pomembnosti in aktualnosti tematike bodo njihova imena ter imena skupin, v katerih delujejo, šifrirana in skrita. Kriteriji za zbiranje gradiva so bili definirani na naslednji način:

I. Vsebinski kriteriji:

- a) Pripoved ali pripovedna enota je izražena v slovenščini.
- b) Pripoved ali pripovedna enota vsebuje lastnosti konspirativnega diskurza.
- c) Pripoved ali pripovedna enota vsebuje ključne besede, ki kažejo na že poznan tip

4

Poslušalec znotraj besedila, zamišljena oseba, ki se ji pripoveduje.

teorije zarote (recimo, Kabal(a), veliki reset, globoka država, osrednji mediji (MSM)...).⁵

d) Pripoved ali pripovedna enota vsebuje trditve, prepoznane v drugih že poznanih teorijah zarote (npr. virusi nikoli niso izolirani, vse vlade so marionetne, Svetovna zdravstvena organizacija je satanska organizacija itn.).

e) Pripoved ali pripovedna enota vključuje hiperpovezavo do druge pripovedi ali pripovedne enote vplivneža teorij zarote ali podobnih virov.

II. Tehnični kriterij:

a) Pripoved ali pripovedna enota mora biti označena s strani uporabnika kot javna.

Celotno zbrano gradivo vključuje več kot tisoč petsto enot (motivov, fragmentiranih pripovedi v komentarjih, vizualnega gradiva in obsežnih besedil), ki tematizirajo COVID-19, vendar se na podlagi zgoraj naštetih definicij teorij zarote lahko razumejo kot del konspirativnega pripovedovanja. Metodološki aparat vsebuje dve skupini metod. Prva skupina metod izhaja s področja digitalne etnografije in analize družbenih omrežij ter je podprta s pomočjo diskurzivne analize in je natanko opisana v Radomirovič Maček (2022). Po klasifikaciji zbranega gradiva se je pokazala potreba po drugi skupini metod, in sicer kontekstualizaciji in semiotično-narotološki interpretaciji zbranega gradiva. Del rezultatov slednje bo predstavljen v tem članku. Kvalitativna analiza je pokazala izjemno raznovrstnost in kompleksnost pripovedovanja teorij zarote o COVID-19 na slovenskem spletu.⁶ Posamezniki so bili razdeljeni glede na svoje položaje pri prenosu gradiva, ker je to dovoljevala analiza uporabniških poti. Tako smo dobili tri kategorije, in sicer: sledilce teorijam zarote; povezovalne člene, ki so delili in razširjali gradivo med več skupinami na družbenih omrežjih; in vplivneže. Vplivneži so tisti pripovedovalci teorij zarote, ki so ne le razširjali elemente pripovedi in jih dopolnjevali s svojimi komentarji, temveč so njihove objave velikokrat širili dalje.

TIPI TEORIJ ZAROTE O COVID-19 NA PRIMERIH S SLOVENSKEGA SPLETA

Za zdaj lahko predstavimo štiri dominantne tipe teorij zarote o COVID-19, ki se s pomočjo sklicevanja na pred pandemijo obstoječe konspirativne pripovedi uvrščajo v tradicijo pripovedovanja teorij zarote. Glavni kriterij za klasifikacijo tipov je odnos pripovedovalca do samega virusa, zatem pa tudi mreženje z že obstoječo tradicijo konspirativnega pripovedovanja ter tip svetovnega nazora kot temeljnega pogleda na preteklost, sedanjost in prihodnost, glavne družbene vrednote in vizije družbe, ki jih posamezniki razkrivajo s svojim pripovedovanjem.

5

MSM – Mainstream Media (ang.)

6

Demografskega vidika oseb, ki so delile ali dopolnjevale teorije zarote o COVID-19, mi ni uspelo oblikovati in opisati iz več razlogov. Prvič, v raziskavi je zajeto le gradivo, ki ga je pripovedovalec označil kot *javno dostopno*. Veliko uporabnikov je imelo zaprte račune, vendar javno dostopne objave. Drugič, digitalne identitete so v določenih vidikih izražane in oblikovane drugače kot zunaj digitalnega okolja. To pomeni, da podatki o spolu, izobrazbi, religijski pripadnosti in drugih sociometričnih kategorijah ali niso bili na voljo ali pa jih je bilo brez določenega programa, ki bi naredil segmentacijo, nemogoče pridobiti. Tu je veliko prostora za nadaljnje raziskave tega področja.

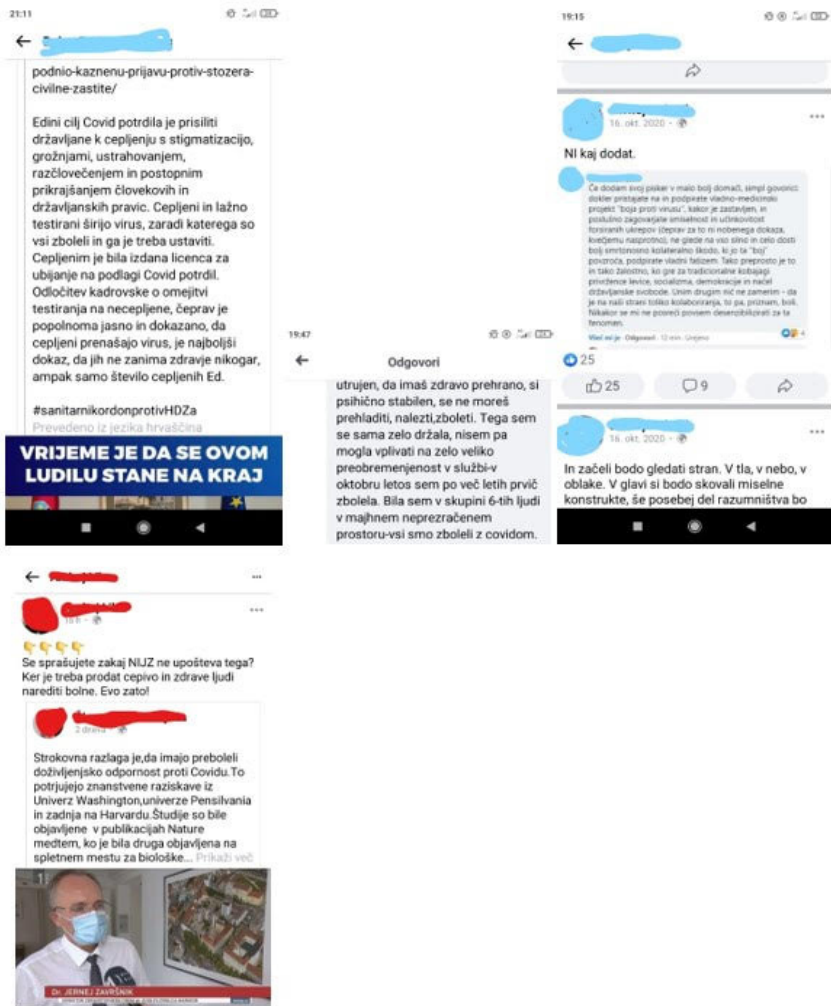

Graf 1: Štirje tipi teorij zarote o COVID-19 na slovenskem spletu.

Tip 1: Virus ni nevaren

Ta tip zajema naslednje pripovedne konstante: virus ni nevaren, je le predstavljen kot nevaren; virus je samo izgovor za nadzor družbe, ki je začela dojemati pervertiranost in deviančnost struktur moči; cepiva predstavljajo medikalizacijo naravnega življenja, so nepotrebna in cepljenje se izvaja kot glavno sredstvo biopolitike mogočnikov; klasična cepiva so v redu, MRNK cepiva pa so eksperimentalna, zaradi česar je naravna imunost najboljša izbira; farmacevtska podjetja so v krizi, ker se vsak dan več ljudi odreka slabim navadam in obrača proti zdravemu življenju, zato izkoriščajo navadno gripo za ustvarjanje profita. V tem tipu so cepiva tudi lahko sprožilci različnih bolezni (najpogostejše tumorjev), ki se bodo razvile šele leta po cepljenju, zaradi česar bomo v prihodnosti potrebovali zdravila teh istih farmacevtskih podjetij.

Tip 1 ima močno protikapitalistično usmeritev, pri čemer se opira na ideje individualizma, demokracije in svobode izbire ter bio/ekološki način življenja. V digitalnem prostoru in na družbenih omrežjih vplivneži, pri katerih je najbolj zastopan tip 1, v komercialne namene promovirajo prehranska dopolnila, organske proizvode, šport in telovadbo, obenem poudarjajoč močno individualistično filozofijo, po kateri ima vsak posameznik možnost nadzora nad lastnim življenjem in usodo.

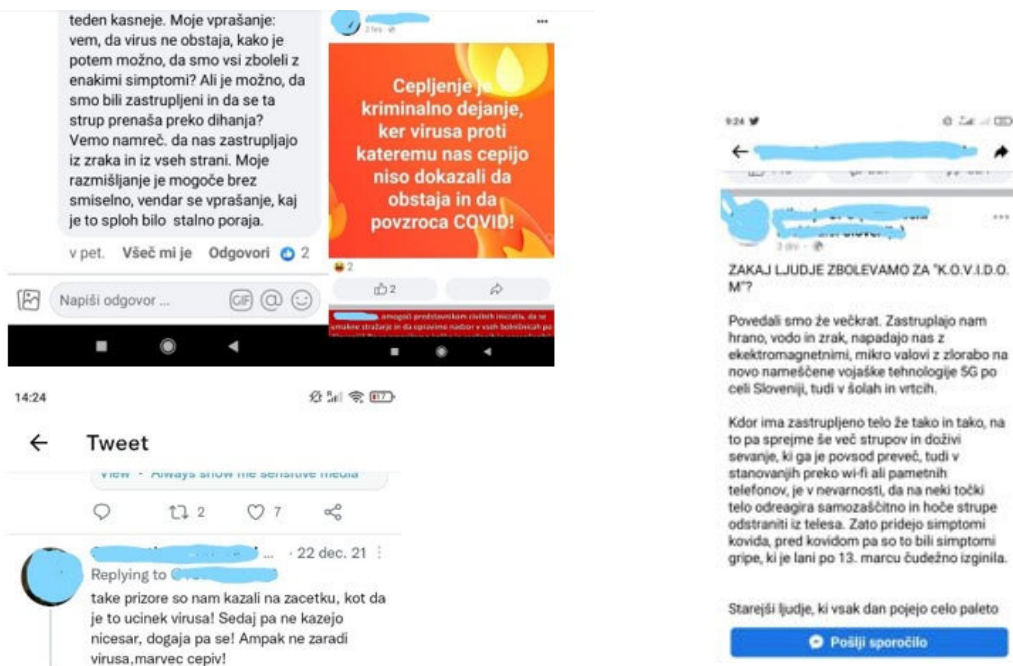

Slika 1: Deli pripovedi in motivi, ki se nanašajo na tip 1 (vir: osebni arhiv avtorice 2019).

Tip 2: Virus(i) ne obstaja(jo)

Tip 2 ne vsebuje zgolj proticepilskih idej, ampak na splošno razvija močna zavračajoča stališča do vseh institucij. V nasprotju s tipom 1 pri tipu 2 pripovedovalci trdijo, da virusi sploh ne obstajajo. Razlog, da so ljudje bolni, niso virusi (ker virusi nikoli niso bili »izolirani« v laboratoriju), temveč strupi, ki prihajajo v naše telo a) po naravni poti; ali b) so poslani s strani zlobnih konspiratorjev s cepivi (težke kovine v cepivih), sledmi letal (ricin) ali valovi v obliki tehnologije 5G.

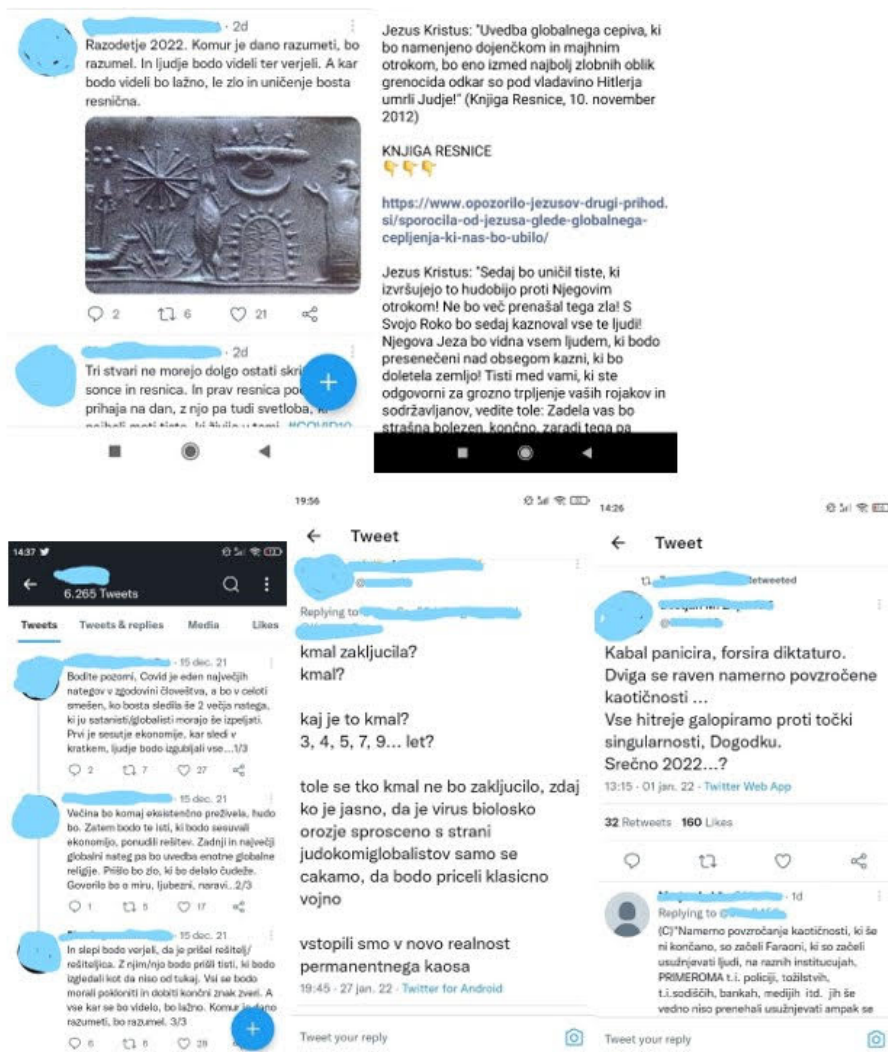
Svetovni nazor teh, ki zagovarjajo tip 2, temelji na »kmečki pameti« in ljudski modrosti, pri čemer še intenzivneje zanikajo institucionalno znanje. V Sloveniji je v času pandemije COVID-19 obstajalo več organiziranih skupin, ki so zagovarjale takšna stališča. Najvidnejša in najbolj aktivna je s spletno kampanjo pridobivala sledilce, ki so bili potem udeleženci t. i. sredinih protestov, kjer so gradili svojo politično identiteto in se sočasno pripravljali za udeležbo na državnoborskih volitvah 2022. Borijo se za vrednote svobode izbire, človeških pravic in avtonomije navadnega človeka, močno so se približali političnemu populizmu, v katerem so se konspirativne pripovedi pokazale kot zelo uspešne (Hofstadter 1964).

Slika 2: Deli pripovedi in motivi, ki se nanašajo na tip 2 (vir: osebni arhiv avtorice 2019).

Tip 3: Virus je umetno bioorožje ali genski tretma

Predstave sveta, ki jih gradijo mediji, institucije, civilna družba in politika, so le simulacija, ki služi temu, da se prikrije prava zgodovina, ki se odvija za kulisami. Mogočne sile teme nadzorujejo vlade in MSM kot lutka lutka v gledališču. V nasprotju s prejšnjima dvema tipoma sta diskurz in retorični slog tretjega tipa bolj simbolična in fantastična. Na podlagi gradiva lahko omenimo naslednje metafore, ki izražajo ključne pripovedne matrice tretjega tipa: živimo v času kače (kar simbolizira strup cepiv in dominacijo medicinskih korporacij

Slika 3: Deli pripovedi in motivi, ki se nanašajo na tip 3 (vir: osebni arhiv avtorice 2019).

ali satanske lože) in igle (cepiva ali čipi). Borci svetlobe razkrivajo, da se apokalipsa bliža z razkrivanjem zarot globalnih elit, ki predstavljajo *mašinerijo* sil teme. Tretja svetovna vojna se je že začela. V ta tip se integrirajo številne zgodbe, ki vključujejo otroke ali neplodnost (več o povezavi teorij zarote o COVID-19 s sodobnimi povedkami o cepivih proti hepatitisu v Sloveniji v Radmirovič Maček in Babič 2022), deformacije teles itn.

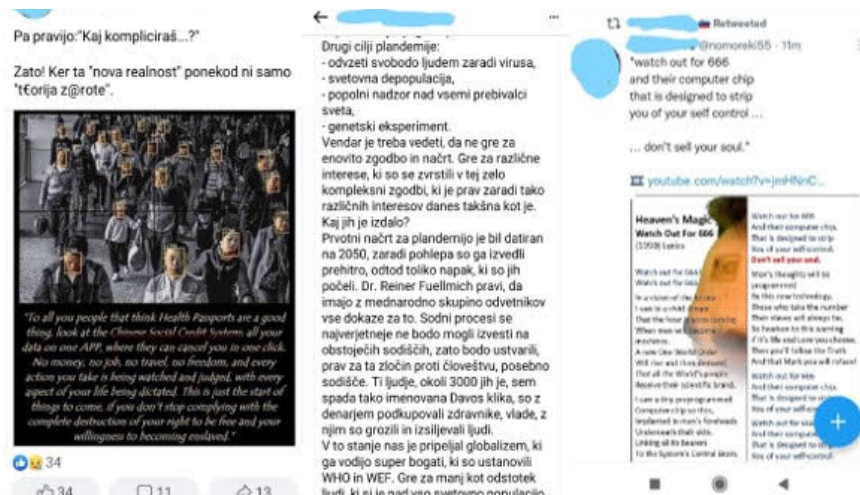
Ta tip različic se med drugim tematsko opira na teorije zarote QAnon, neredko vključuje tudi antisemitsko in rasistično ideologijo.

Tip 4: Virus je izgovor za uvajanje tehnodistopije

Pri tem tipu je v fokusu samo cepljenje. Cilj cepljenja je implementacija čipov v človeška telesa z namenom ustvarjanja sodobnih kiborgov, ljudi z nadzorovanim umom in popolno podreditvijo digitalnemu sistemu. Človeško telo se tehnologizira in digitalizira, kot tudi vsak vidik človekovega vsakdana. V ta tip se integrirajo številni memorati in fabulati o nenavadnih dogodkih v bližini telekomunikacijskih stolpov (množični umor ptičev, nenavadno izgubljanje zavesti itn.) ali pa o nenavadnih pojavih, ki sledijo cepljenju (sindrom magnetizirane roke, magnetna polja v okolici cepljenih). Namen konspiratorjev je uničevanje človeške narave z digitalnim nadzorom, pri čemer človek postaja last multinacionalnih digitalnih korporacij. Nasproti digitaliziranemu človeštvu se postavlja pojem čistega naravnega človeka.

Na podlagi ponavljajočih se motivov in tropov ta tip stopa v mreženje z že poznanimi teorijami zarote, kot so Računalnik, imenovan Zver, zarote o QR kodi, teorije zarote HAARP (stroji, ki nadzorujejo vreme) in popolnoma nov tematski sklop povezovanja tehnologije 5G s COVID-19. Glavna ideja je, da se Antikrist poraja iz digitalnega okolja, v katerem so znaki brez označenca ter nimajo smisla in pomena. V demonskem ekosistemu kibernetkega prostora dominirajo avatarji brez teles in glasu, ki so videti kot htonična smehljajoča se bitja brez duše in preteklosti (Radomirović Maček in Babič 2022). V tem simulakru je vse manipulacija in zavarjanje.

Našteti tipi so idealne različice, ki se v pripovedovalskem okolju redko najdejo v celoti. Terensko delo je pokazalo, da se pripovedni delci z lahkoto selijo v druge tipe, ko za to obstaja ustrezen razlog. Naslednji primer predstavlja mešanje tipov 1, 2 in 3. Odvzem svobode in socialni (družbeni) nadzor, ki ga izvaja majhna skupina ljudi z namenom

Slika 4: Deli pripovedi in motivi, ki se nanašajo na tip 4 (vir: osebni arhiv avtorice 2019).

dobičkonosnosti, se nadgrajuje z motivom genskega tretmaja iz tretjega tipa. Iz tipa 2 prihaja motiv »plandemije« (plan + pandemija), ki se navezuje na trditev, da virusi ne obstajajo, temveč so le sredstvo izvajanja političnega nadzora in pridobivanja profita.

Drugi cilji plandemije:
- odvzeti svobodo ljudem zaradi virusa,
- svetovna depopulacija,
- popolni nadzor nad vsemi prebivalci sveta,
- genetski eksperiment.
Vendar je treba vedeti, da ne gre za enovito zgodbo in načrt. Gre za različne interese, ki so se zvrstili v tej zelo kompleksni zgodbi, ki je prav zaradi tako različnih interesov danes takšna kot je. Kaj jih je izdalo?
Prvotni načrt za plandemijo je bil datiran na 2050, zaradi pohlepa so ga izvedli prehitro, odtod toliko napak, ki so jih počeli. Dr. Reiner Fuellmich pravi, da imajo z mednarodno skupino odvetnikov vse dokaze za to. Sodni procesi se najverjetneje ne bodo mogli izvesti na obstoječih sodiščih, zato bodo ustvarili, prav za ta zločin proti človeštvu, posebno sodišče. Ti ljudje, okoli 3000 jih je, sem spada tako imenovana Davos klika, so z denarjem podkupovali zdravnike, vlade, z njim so grozili in izsiljevali ljudi. V to stanje nas je pripeljal globalizem, ki ga vodijo super bogati, ki so ustanovili WHO in WEF. Gre za manj kot odstotek ljudi, ki si je nad vso svetovno populacijo

Slika 5: Kombiniranje tipov v eni pripovedi (vir: osebni arhiv avtorice 2019).

SKLEP

Količina in raznolikost zbranega gradiva na spletu v času pandemije COVID-19 sta pokazali, da so teorije zarote sestavni del sodobne folklore slovenskega prostora. Gradivo je možno razdeliti v štiri idealne tipe, s pomočjo katerih se nadalje lahko oblikujejo baze podatkov o motivih in tropih, ki ustvarjajo določen tip. Na podlagi tega je mogoče ugotavljati, na katera družbena vprašanja, napetosti in probleme odgovarjajo teorije zarote v času družbenih kriz. Gradivo s slovenskega spleta je obenem potrdilo vse ključne sklepe in opažanja iz teoretskih obravnav teorij zarote. Teorije zarote prenašajo paranoidne občutke o prihodnosti ter odgovarjajo na strahove in dileme sedanje družbene krize. Teorije zarote predstavljajo pripovedi zanemarnjenih, marginaliziranih in izločenih družbenih skupin, ki želijo s pomočjo velikih pripovedi poudariti svojo pomembnost in se udejstvovati v javnem življenju. Na drugi strani so lahko zelo močno politično orožje, če se razširjajo vertikalno. So eklektične vsebine, ki svoje strukture ne gradijo le na spletu, ampak jo ponotranjajo v samo bistvo spletnih komunikacij s pomočjo interakcije med tekstualnim, pripovedovalskim in vizualnim izražanjem. Na koncu so teorije zarote del tradicije konspirativnega pripovedovanja tega prostora, saj se sicer ne bi se srečevali s tako obsežnim in raznovrstnim gradivom, ki ga posamezni raziskovalec težko zajame. Zato je potrebno sočasno zbiranje in klasificiranje podatkov, na podlagi katerega se lahko pravočasno ukrepa proti dezinformacijam, lažnim novicam in neutemeljenim strahovom do prihajajočih družbenih sprememb.

CITIRANE REFERENCE

- Astapova, Anastasiya 2020 'Rumours, Urban Legends and the Verbal Transmission of Conspiracy Theories.' V: *Routledge Handbook of Conspiracy Theories*. Michael Butter in Peter Knight, ur. London in New York: Routledge. Str. 391–400.
- Barkun, Michael 2003 *A Culture of Conspiracy: Apocalyptic Visions in Contemporary America*. Berkeley, Los Angeles in London: University of California Press.
- Bezlaj, Mirt 2020 'Ko svet postaja ena sama zarota.' Spletni vir: <<https://www.delo.si/novice/slovenija/ko-svet-postaja-ena-sama-zarota/>>, 24. 11. 2020.
- Birchall, Clare 2006 *Knowledge Goes Pop*. Oxford in New York: Berg.
- Butter, Michael in Peter Knight. 2020 'General Introduction.' V: *Routledge Handbook of Conspiracy Theories*. Michael Butter in Peter Knight, ur. London in New York: Routledge Taylor and Francis Group. Str. 1–8.
- Byford, Jovan 2014 'Beyond Belief: The Social Psychology of Conspiracy Theories and the Study of Ideology.' V: *Rhetoric, Ideology and Social Psychology: Essays in Honour of Michael Billig. Explorations in Social Psychology*. Charles Antaki in Susane Condor, ur. London: Routledge. Str. 83–94.
- Caballero, Estrella Gualda 2020 'Social Network Analysis: Social Big Data and Conspiracy Theories.' V: *Routledge Handbook of Conspiracy Theories*. Michael Butter in Peter Knight, ur. London in New York: Routledge Taylor and Francis Group. Str. 135–147.
- Čebašek-Travnik, Zdenka 2021 'COVID-19 in teorije zarote: Kaj so teorije zarote? Zakaj se širijo?' *Glasilo zdravniške zbornice Slovenije* 30(6): 22–24.
- Dégh, Linda 1971 'The 'Belief Legend' in Modern Society: Form, Functions and Relations to Other Genres.' V: *American Folk Legend: A Symposium*. Wayland Hand, ur. Berkeley, Los Angeles in London: University of California Press. Str: 55–69.
- 2001 *Legend and Belief. Dialectics of a Folklore Genre*. Bloomington and Indianapolis: Indiana University Press.
- Dentith, Matthew R. X. 2018 'The Problem of Conspiracyism.' *Argumenta* 3(2): 327–343.
- Donovan, Pamela 2015 'Rumors and Urban Legends.' V: *International Encyclopedia of the Social and Behavioral Sciences*, druga izdaja. James Wright, ur. Orlando: Elsevier. Str. 1–7.
- Dyrendal, Asbjørn, Egil Asprem in David G. Robertson 2018 'Conspiracy Theories and the Study of Religion(s): What We are Talking about, and Why it is Important.' V: *Handbook of Conspiracy Theories and Contemporary Religion*. Asbjørn Dyrendal, David G. Robertson in Egil Asprem, ur. Boston: Brill. Str. 18–47.
- Enders, Adam, John R. Funchion, Casey A. Klofstad, Manohar N. Murthi, Kamal Premaratne, Michelle I. Seelig, Joseph Uscinski in Stefan Wuchty 2021 'Do Conspiracy Beliefs Form a Belief System? Examining the Structure and Organization of Conspiracy Beliefs.' *Journal of Social and Political Psychology* 9(1): 255–271.
- Felc, Mitja 2020 'Google epidemiologi in kolesarji.' Spletni vir: <<https://www.delo.si/mnenja/komentarji/google-epidemiologi-in-kolesarji/>>, 8. 10. 2020.
- Fenster, Mark 2008 *Conspiracy Theories: Secrecy and Power in American Culture*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Girard, Pascal 2020 'Conspiracy theories in Europe during the Twentieth century.' V: *Routledge Handbook of Conspiracy Theories*. Michael Butter in Peter Knight, ur. London in New York: Routledge Taylor and Francis Group. Str. 567–578.
- Hofstadter, Richard 1964 'The Paranoid Style in American Politics.' *Harper's Magazine*: 77–86.
- Kalmre, Eda 2017 'Introduction: The Social and Political Dynamic of Conspiracy Theories, Rumours, Fake News and Belief Narratives.' *Electronic Journal of Folklore: Rumors and Conspiracy Theories*: 7–15.
- Leone, Massimo, Mari-Liis Madisson in Andreas Ventsel 2020 'Semiotic Approaches to Conspiracy Theories.' V: *Routledge Handbook of Conspiracy Theories*. Michael Butter in Peter Knight, ur. London in New York: Routledge Taylor and Francis Group. Str. 43–54.
- Marjanić, Suzana 2016 'Teorije zavjera kao urbane predaje/legende s paranoidnom matricom.' *Narodna umjetnost* 53(2): 111–131.
- Mihajlović, Novica 2020 'Sami proti pameti.' Spletni vir: <<https://www.delo.si/magazin/dobro-jutro/sami-proti-pameti/>>, 30. 12. 2020.
- Mullen, Patrick B. 1972 'Modern Legend and Rumour Theory.' *Journal of the Folklore Institute* 9(2–3): 95–109.
- Pagan, Victoria Emma 2020 'Conspiracy Theories in the Roman Empire.' V: *Routledge Handbook of Conspiracy*

- Theories. Michael Butter in Peter Knight, ur. London in New York: Routledge Taylor and Francis Group. Str. 530–541.
- Panchenko, Alexander 2016 'The Computer Called Beast: Eschatology and Conspiracy Theory in Modern Religious Cultures.' *Forum for Anthropology and Culture* 12: 186–200.
- Pelkmans, Mathijs in Rhys Machold 2011 'Conspiracy Theories and Their Truth Trajectories.' *Focaal – Journal of Global and Historical Anthropology* 59: 66–80.
- Radomirović Maček, Kristina 2022 'Sodobni pristopi k raziskovanju teorij zarote na spletu: Etnološke in antropološke perspektive.' *Etnolog* 32: 91–110.
- Radomirović Maček, Kristina in Saša Babič 2022 'Conspiracy Theories on COVID-19 in Slovenia.' *Studia Mythologica Slavica* 25: 25–48.
- Robertson, David G., Asbjørn Dyrendal in Egil Asprem 2018 'Introducing the Field: Conspiracy Theory in, About and as Religion.' V: *Handbook of Conspiracy Theories and Contemporary Religion*. Asbjørn Dyrendal, D. G. Robertson in Egil Asprem, ur. Boston: Brill. Str. 1–18.
- Saltero, Gonzalo 2021 *Conspiracy Narratives South of the Border: Bad Hombres Do the Twist*. London in New York: Routledge Taylor and Francis.
- Shahvasari, Shadi, Timothy R. Tangherlini, Pavan Holur in Vwani Roychowdhury 2020 'Conspiracy in The Time of Corona: Automatic Detection of Covid-19 Conspiracy Theories in Social Media and The News.' *Journal of Computational Science* 28: 1–39.
- Stano, Simona 2020 'The Internet and the Spread of Conspiracy Content.' V: *Routledge Handbook of Conspiracy Theories*. Michael Butter in Peter Knight, ur. London in New York: Routledge Taylor and Francis Group. Str. 483–496.
- Štefančič, Marcel 2020 'Invazija teorij zarote: Zakaj politikom olajšujejo vladanje?' Spletni vir: <<https://www.mladina.si/197867/invazija-teorij-zarote/>>, 24. 4. 2020.
- Uscinski, Joseph 2018 'The Study of Conspiracy Theories.' *Argumenta* 3(2): 233–245.
- Varis, Piia 2019 'Conspiracy theorising online: Memes as a conspiracy theory genre.' *Tilburg Papers in Culture Studies*: 238–251.
- Vidmar Horvat, Ksenija 2021 'Družbeni strahovi med znanostjo in kulturnim bojem: teorije zarot v času pandemije COVID-19.' *Ars&Humanitas* 15(1): 57–70.
- Wojcik, Daniel 2003 'Apocalyptic and Milenarian Aspect of American UFOism.' V: *UFO Religions*. Christopher Partridge, ur. London in New York: Routledge. Str. 274–300.
- Zavratnik, Miha 2021 'Epidemija teorij zarote: kakšni so simptomi in kakšna je preventiva pred dezinformacijami?' Spletni vir: <<https://www.rtvsl.si/slovenija/epidemija-teorij-zarote-kakšni-so-simptomi-in-kakšna-je-preventiva-pred-dezinformacijami/572596>>, 18. 3. 2021.
- Zelič, Žan, Martin Berič in Darja Kobal Grum 2022 'Examining the Role of COVID-19 Conspiracy Beliefs in Predicting Vaccination Intentions, Preventive Behaviour and Willingness to Share Opinions about the Coronavirus.' *Studia Psychologica* 64(1): 136–153.
- Zimič, Barbara 2020 'Bill Gates: Nikomur ne bom vsadil čipa.' Spletni vir: <<https://www.delo.si/novice/svet/bill-gates-nikomur-ne-bom-vsadil-cipa/>>, 15. 9. 2020.
- Zupančič Žerdin, Alenka 2022 'A Short Essay on Conspiracy Theories.' V: *Objective Fictions: Philosophy, Psychoanalysis, Marxism*. Adrian Johnston, Boštjan Nedoh in Alenka Zupančič, ur. Edinburgh: Edinburgh University Press. Str. 232–249.
- Zwierlein, Cornel 2020 'Conspiracy theories in the Middle Ages and the Early Modern Period.' V: *Routledge Handbook of Conspiracy Theories*. Michael Butter in Peter Knight, ur. London in New York: Routledge Taylor and Francis Group. Str. 542–554.
- Zwitter, Matej 2020 'Koronavirus ni nastal v laboratoriju.' Spletni vir: <<https://www.ostro.si/si/razkrinkavanje/objave/koronavirus-ni-nastal-v-laboratoriju>>, 1.6.2020.

SUMMARY

During the pandemic COVID-19 many narratives were part of contemporary newslore, and among them conspiracy theories received the most attention. The academic literature on conspiracy theories has grown rapidly, as has the public's interest in the subject. Although conspiracy theories are an integral part of the (pre)modern cultural history of Europe, many seem to have been surprised by their political potential in the period of the COVID-19. In Slovenia, apart from an active debate in the public space, journalistic activism, and some relevant but general theoretical articles, conspiracy theories remained outside the focus of institutional and systematic research policy, despite their rapid spread. To date, no structured field research on conspiracy theories has been conducted. On the other hand, the open structure of contemporary conspiracy theories is related to the World Wide Web, their main dissemination channel. Due to their embeddedness in the digital space, scholars are intensively striving to find the right methodology to capture, analyze, and interpret them. After the theoretical introductory chapters on definitions and structure of contemporary conspiracy theories, we will present four types of conspiracy theories in Slovenia that spread in the digital space during the outbreak of COVID-19. This article is at the same time a very modest attempt to open the problematic of field research on contemporary conspiracy theories in Slovenia.